

V. Közoktatás

1. A református felekezeti elemi iskolai oktatás

Az elmúlt évszázadokban a település egyházi és világi vezetői, de a lakosság maga is kintartó küzdelmet folytatott a felnövő nemzedék nevelése és oktatása érdekében. Mivel Póka a reformáció előtt már egyházas hely volt, feltételezhető, hogy az elemi oktatás valamilyen formája már abban az időben is létezett. Az iskolák létesítéséhez, az elemi oktatás megszervezéséhez nagymértékben hozzájárult az anyanyelven való igehirdetés. Az egyházközségek iskolamestereket alkalmaztak, de voltak esetek, amikor maga a pap vállalta a népoktatást. Erdélyben az Eötvös-féle oktatási törvény megjelenése előtt az egyházi iskolákban hittant, éneket, egyházi etikát tanítottak, olvasást, írást, számolást csak a jelentősebb egyházközségekben és helységekben.

Az 1848. évi XXXVIII. törvénycikkkel Eötvös József, a forradalmi kormány vallás- és közoktatási minisztere megteremtette a népiskolai oktatás alapjait Magyarországon. Ez a törvény szabályozta az oktatás igazgatásának, állami felügyeletének szervezetét, a tanulmányi anyagot és annak előadási rendjét. Előírta az elemi iskola látogatásának, a beiskolázásnak a kötelező voltát a 6–12 év közötti gyermekek számára, valamint az elemi oktatás ingyenessé tételét. Előírta olyan intézetek felállítását is, melyek néptanítók képzését szolgálja. A törvény demokratikus voltára jellemző, hogy az oktatás nyelvét a lakosok többsége alapján határozta meg. [87., 120. l.] A törvény engedélyezte különböző népművelő egyesületek alapítását is.

A birtokunkban levő adatok szerint Pókában a szervezett elemi iskolai oktatás a református egyházközség keretein belül kezdődött el, biztosítván az elemi ismeretek anyanyelven való elsajátítását, a közhasznú fogalmak megismerését. Hogy mikor kezdődött el az oktatás, arra vonatkozóan nincsenek pontos feljegyzések. Pallós Albert 1896-ban így írt a helység oktatásáról: „Ev. református iskola keletkezése idejére vonatkozó adataink hiányoznak. A tanítók neveit is csak 1737-től kezdve ismerjük. Az iskoláról 1838-tól kezdve már vannak adataink, amidőn állandó, még most is használatban levő iskola épült.” [28.] A szövegben arról az iskolaépületről van szó, amelyik még századunknak majdnem közepéig, 1934-ig – az új református elemi iskola felépítéséig – hajlékot adott a felekezeti népiskolai oktatásnak. Az épület falanyaga vályog volt, teteje századunk elején már cseréppel volt befedve. Egytantermes volt, egybeépítve derékszögben a háromszobás-konyhás tanítói lakással. Lejtős területen épült, déli oldalán a szobák alatt pincével. A közadományoknak és az iskolai alapítványnak köszönhetően 1874-ben a tagosítás után az iskolának egy helyen hét és fél hold földje volt, aminek jövedelméből többek között ingyen tanszerekkel látták el a szegény sorsú tanulókat. Erre a célra pénzt vagy földet adományoztak: Agyagási Péter, Simon Elek és Teleki József helybeli református lelkészek, Madaras N. Krisztina, Sólymos István, dr. Tolvaly Benedek és Jakab Rudolf törvényszéki bíró.

Ebben az időben működött Pókában Gödri Lajos kántortanító is, akinek tevékenysége nyomán ifjúsági könyvtára és jól berendezett faiskolája is volt az intézménynek. Ez utóbbi létesítmény az oktatás gyakorlati céljait szolgálta. A múlt század végén az iskola évi fenntartása 408 forintba került, ebből 330 forint volt a tanító fizetése. [28.]

Az 1918. évi halatomváltóságig az elemi iskola V. osztályát végezték el a tanulók, azután pedig az úgynevezett gazdasági (általános) ismertető iskola 2–3 évfolyamát látogathat-

ták, amelyekben főleg a gyakorlati jellegű tantárgyak elsajátítására helyezték a hangsúlyt. A már említett hatalomváltás után, az 1920-as évtől kezdődően a falusi települések tanulójának számára az elemi iskola hétosztályos lett. Ennek az osztálynak a végzettjei abszolváló vizsgával fejezték be elemi iskolai tanulmányaikat.

A református felekezeti iskola tanulói minden év végén a templomban vizsgáltak hit-tanból a gyülekezet színe előtt, amikor minden tanuló egy maga választotta költeményt is elszavalt. Ez a nap ünnepnap volt az egész gyülekezet számára. Bud Tibor akkori iskolaigazgató és kántortanító egy írásában többek között így számol be az 1911. június 11-i eseményről: „...az évváró vizsga az összes növendékekkel folyó év május 21-én du. 2–6 óráig templomban tartatott meg az isk. széki tagok és nagyszámú közönség jelenlétében.” [38.]

Néhány évvel a hatalomváltás után a iskola elvesztette nyilvános működési jogát. A tanítóknak nem volt joguk levizsgáztatni az általuk oktatott tanulókat, csak a tanfelügyelőség küldöttének jelenlétében. E küldött személyét az 1927/28-as tanévtől 1940-ig Izidor Boeriu, a helybeli állami iskola tanítója képviselte. Az 1933-ban megjelent Anghelescu-féle oktatási rendelet (100 088/1933) értelmében a felekezeti iskolában a román nyelvórákon kívül román nyelven tanították a földrajzot, történelmet és alkotmánytant. Az 1931/32-es tanévben az 1931/774. számú rendelet alapján – amely az 1924. július 26-án megjelent oktatási törvény 8.§-ának előírásait próbálta a gyakorlatba ültetni –, elindult a tanulók későbbi származás- és névelemzésének gyakorlata. Ennek nyomán a református felekezeti iskola köteles volt az állami iskolának átadni a következő tanulókat: Bogáti Rozália, Cs. Nagy Anna, Cs. Nagy Anna Mária, Cs. Nagy Rozália, Pál Ilona, Moldován Lajos és Ráduly József. Az 1932/33-as tanévben azért nem osztályozták le a tanulókat – habár évközben végig jártak iskolába –, mert nem iratkoztak be az előző évben megjelent törvény alapján az állami iskolába. Ezek Bogáti Rozália, Cs. Nagy Anna, Cs. Nagy Anna Mária, Cs. Nagy Rozália, Moldován Lajos és Pál Rebecka voltak. Az intézkedés megindoklására a következő megjegyzés olvasható: „Nu se clasifică fiindcă nu este înscrisă conform art.19 din Lege, fiind de origine română”, azaz „Nem osztályozhatók, mivel nem iratkoztak be a törvény 19. cikkelye alapján, lévén román származásúak.” [50i.] Ezeknek a református vallású, és magukat magyar nemzetiségűnek való tanulóknak – mivel egyik nagyszülőjük, esetleg egyik szülőjük román származású volt –, akaratuk ellenére az állami, román tannyelvű iskolába kellett járniuk. Ugyanez a sors várt azokra a református vallású tanulókra is, akiknek évfolyamot kellett ismételniük. Hogy ebben mi lehetett a célszerűség, azon érdemes elgondolkodni, hiszen ha valaki a saját anyanyelvén nem volt képes elsajátítani a tananyagot, kevésbé képzelhető el, hogy egy számára idegen nyelven sikerrel jár majd.

A fenti törvény iránti engedetlenség miatt exmatrikulálták a felekezeti iskolából 1934. december 14-én Moldován Annát, 1937-ben Moldován G. Máriát, 1938-ban pedig Bogáti Albertet. 1940-ig az említett törvény alkalmazása a fentiekén kívül még sok más református vallású tanulónak okozott kellemetlenséget. A törvény pozitívuma volt, hogy kötelezővé tette a hétosztályos elemi iskola látogatását.

A református felekezeti iskolában tanuló tanköteles gyermekek létszámát a múlt század közepe óta rendelkezésre álló adatok alapján mutatjuk be (mellékelve az egyházi szempontból Pókához tartozó református szórványokat is) [10., 50.]:

Év	Póka		Mezőmojos		Pusztalmás	
	tanköteles	tanul	tanköteles	tanul	tanköteles	tanul
1856	96	-	nincs adat		nincs adat	
1860	86	-	nincs adat		nincs adat	

Év	Póka		Mezőmojos		Pusztalmás	
	tanköteles	tanul	tanköteles	tanul	tanköteles	tanul
1865	70	-	nincs adat		nincs adat	
1870	74	-	nincs adat		nincs adat	
1875	119	98	17	4	7	1
1880	86	74	4	3	nincs adat	
1885	97	7	8	3	nincs adat	
1890	83	63	4	2	nincs adat	
1895	90	70	nincs adat		nincs adat	
1900	128	84	nincs adat		nincs adat	
1904	128	78	4			
1910	106	-	nincs adat		nincs adat	
1920	120	110	nincs adat		nincs adat	
1925/26	65	65	nincs adat		nincs adat	
1930/31	79	79	nincs adat		nincs adat	
1934/35	128	-	nincs adat		nincs adat	
1940/41	151*	-	nincs adat		nincs adat	
1944/45	130	-	nincs adat		nincs adat	
1949/50	72	I–IV. osztály	nincs adat		nincs adat	
1959/60	140	I–VII. osztály	nincs adat		nincs adat	
1969/70	93	I–VIII. osztály	nincs adat		nincs adat	
1979/80	50	I–VIII. osztály	nincs adat		nincs adat	
1989/90	40	I–VIII. osztály	nincs adat		nincs adat	
1999/2000	10	I–IV. osztály	nincs adat		nincs adat	

*Ebből: 17 görög katolikus, 2 izraelita és 1 római katolikus vallású volt.

(I. osztály – 5 tanuló, II. osztály – 1 tanuló, III. osztály – 4 tanuló)

(Az V–VIII. osztályt [Marossárpatakon] ugyancsak 10 tanuló látogatja Pókából az 1999/2000 tanévben.) Tanulóink autóbusszal utaznak nap mint nap a 6 km távolságban levő sárpataki iskolába.

Az óvodát ugyanebben a tanévben 24 gyerek látogatta. Oktatója Kelemen (sz. Csegedi) Zsuzsa óvónő.

A bemutatott adatokból látható, hogy a XIX. század közepétől a református elemi iskolában a tanköteles gyermekek száma 100 körül mozgott, sőt voltak évek, amikor ezt a számot meg is haladta. Miután ennyi tanuló számára az 1839-ben épült egytantermes, vályogfalú iskolaépület már sem befogadóképessége, sem pedig állapota miatt nem volt elégséges, 1907 decemberében, Farkas Jenő lelkipásztorsága idején lépések történtek egy korszerűbb kéttantermes új iskola megépítésére. A járási körorvos megállapította, hogy az egytantermes iskola helyiségében az egy személyre eső légtér (légkubus) nincs arányban a tanulók számával. Egy tanteremben egészséges körülmények esetén – a gyermekek korának megfelelően – az egy főre eső légtérnek 4–7 m³ között kell lennie. Abban az időben a pókai

református iskola tanterme akkora volt, hogy a 110 tanulónak mindössze 1 m³ légtért biztosított. Bár ekkor az egyházközségnek az iskolaalapban 900 korona tőkéje volt, éppen ebben az időben az iskolaépítést kezdeményező lelkipásztort, Farkas Jenőt Udvarfalvára helyezték. A béke csendes éveit aztán hamarosan az első világháború, majd pedig a hatalomváltás követte, de a háború utáni szűkös esztendőek múltával mégis sor került az új felekezeti iskola felépítésére.

2. Az új református elemi népiskola építése (1932–1934)

Az új református felekezeti népiskola története összefonódik a templomépítés történetével. Amint már előbb láttuk, az egyházközség századunk elején abban a helyzetben volt, hogy mint iskolája, mint pedig temploma az évtizedek és évszázadok viharát kiállva állagában megöregedett, megrokkant, és nemcsak hogy nem volt korszerű, de már használata is kezdett veszélyessé válni.

Az egyházközség vezetősége ezért 1925. július 19-i közgyűlésén – Adorján Lajos lelkész előterjesztésére – elhatározta, hogy a körülbelül 300 éves templom helyére újat emel. Erre a célra az egyházközség tagjaitól 100 lejt óhajtottak beszedni minden hold föld tulajdonjoga után. 1929-ig 67 000 lejt gyűlt össze a hívektől, továbbá az ezen felüli adományokból a következő összegek gyűltek be: dr. Jakab Béla földbirtokos, bankigazgatótól 40 000 lejt, az Egyházkerületi Közalaptól 10 000 lejt, dr. Köntzey Gerőné (Nagy Ilma) földbirtokostól 7000 lejt, Hofbauer Aurél marosvásárhelyi alpolgármestertől és városi tanácsostól (neje Tolvaly Irma) 5000 lejt, Molnár Rózsika tanítónőtől 1500 lejt, Hegyi András körtefái lelkésztől 100 lejt. Az egyházközségnek az iskolaépítés céljára a I. világháborúból 10 400 lejt, a híveknek pedig 4775 lejt értékű hadikötvénye volt koronában, lejre átszámítva.

A felhívásra a hívek lelkes odaadással kezdtek hozzá a munkához, és a templomkertbe (cinterem) 100 m³ kavicsot, ugyanennyi homokot és 25 000 darab téglát hordtak össze, ám az előkészületek után kiderült, hogy mégsem lehet a templomépítést elkezdni. Ennek okát a következőkben látták:

– a régi, az 1800-as évek derekán épült egytantermes iskola csak félnapos rendszerrel tudta befogadni a több mint 100 tanköteles gyermeket;

– az államhatalom részéről az a veszély fenyegette az egyházat, hogy nem nyerik vissza nyilvános iskolafenntartási jogukat, ha nem biztosítanak az elvárásoknak megfelelő épületet a felekezeti oktatásnak. Miután az 1930-as évek elejének a nagy világgazdasági válsága nem kedvezett az építkezéseknek, a templomépítés munkájába belefogni kockázatosnak látszott.

Az 1932. május 22-i egyházközségi közgyűlésen Adorján Lajos lelkész ismertette az iskola fenti veszélyes állapotát, melynek felmérése után a közgyűlés elhatározta egy új, kéttantermes iskola építését, benne iroda és előszoba kiképzésével. Azért döntöttek így, mert a legfontosabbnak akkor azt tartották, hogy a leendő templom építésére szánt téglát, kavicsot és homokot az iskola építésére használják fel.

Az iskola tervrajzát és költségvetését Menyei János szászrégeni műszaki előadó készítette el 113 082 lejt értékben. Az építéshez szükséges anyagot az egyház szolgáltatta, míg a segédmunkát az egyháztalagok vállalták. Ezen kívül minden egyháztalag holdanként 150 lejt értékű hozzájárulásra vállalkozott. Az építkezés kivitelezési munkálatait Simon Endre szászrégeni vállalkozó nyerte el, aki szerződésben kötelezte magát, hogy a kőműves- és ácsmunkát 46 000 lejt ellenében elvégzi.

Az építkezés megkezdésének napja 1932. augusztus 29. volt. Istentisztelettel kezdték a munkát, és a hívek fáradságot nem kímélő hozzáállása eredményeképpen 1932. november 12-én fedél alá is került az iskola épülete. Az asztalosmunkát 1933. március 11-én adták ki Menyei Mihály szászrégeni asztalos mesternek 20 500 lejt. Az asztalosmunka elkezdéséhez szükséges előleget – 5000 lejt – Kovács Dénes szászrégeni mérnök kölcsönözte, mivel az egyházközség pénztára az addigi kiadások miatt már kiürült.

Az építkezéshez azonban folytonosan újabb és újabb pénzüsszegekre volt szükség. Dr. Tavaszy Sándor püspökhelyettes közbenjárására az Erdélyi Református Egyházkerület 15 000 lejjel segített, ezen kívül a már felépült iskolaépület javára, a berendezések tökéletesítésére még adományozott Adorján Lajos lelkész 2000, Nemes Viktor helybeli kántortanító 1000, Bartha János szentkirályi tanító 300, és a pókai dalárda 100 lejt.

1934-ben Nemes Viktor tanító ismételten adományozott 1500, Bokor Erzsébet tanítónő 300, míg Inczéné Fekete Erzsébet tanítónő 1935-ben 1000 lejt. Kölcsönt adott Adorján Lajos 9000, testvére, Adorján Nina 2000, Virág Lajos helybeli községközi alkalmazott 3000 lejt értékben, ezeket a kölcsönöket azonban az egyházközségnek nem sikerült visszafizetnie. Nemes Viktor kántortanító felesége, Tökés Anna több alkalommal (a karácsonyi és húsvéti ünnepekkor) iskolásgyermek és felnőttek bevonásával műkedvelő színelőadásokat tanított be, és azok bemutatásának jövedelmével (7555 lejt) járult hozzá a költségekhez.

A sok gonddal és fáradsággal felépített új impozáns iskolaépületet 1933. október 29-én – istentisztelet után – adták át a használatnak. Ebben az új épületben folytatta tovább nemes és fáradságos oktató munkáját Nemes Viktor tanító, Katona Ilona, később Bokor Erzsébet és Fekete Erzsébet tanítónők. A harmincas években ebben az épületben a tanulók nyári szünete alatt vasárnapi iskola működött, ahol a gyermekek vallásos énekeket és bibliai aranymondásokat tanultak. A vasárnapi iskola vezetői, Tavaszy Mária (Pókában töltött nyári szabadsága idején) és Molnár Rózsika tanítónő voltak. A vasárnapi iskolába járó gyermekek karjukon fehérvászonra hímzett piros szívet és P.V.I. feliratú karszalagot viseltek (P = pókai, V. = vasárnapi, I. = iskola).

Az iskola nagytermének fűtésére a nagy érckályhát dr. Bernády György, a marosvásárhelyi Református Kollégium akkori főgondnoka ajándékozta a Kollégium tulajdonából, a kisterem melegítő kályháját pedig egy valamikor Pókából elszármazott marosvásárhelyi lakos, Zsigmond Sámuel. Az új iskolaépület teljes építkezési költsége 166 980 lejre rúgott, ezen kívül a kölcsönadóknak nem sikerült visszafizetni 14 000 lejt. Az építkezésben a híveken kívül tevékenyen vették ki részüket Csegedi Sándor és Csegedi József gondnokok és Cs. Nagy János, Csegedi Ferenc, Csegedi Lajos, Moldován Simon, Nagy Sándor, Kovács Sándor, Bogáti Sándor, Szász János presbiterek.

Adorján Lajos lelkész 25 éves pókai szolgálata emlékének tekintette az új iskola épületét. Amint azt 1934. augusztus 19-én kelt előterjesztésében megállapította: „minél nagyobb volt a teher és a nyomorúság, annál szebben épült és fejlődött az új iskola”. [60.]

Az új iskola még ma is impozáns épületében csaknem tizenöt éven át folytatódott az oktatás egy kántortanító és egy tanítónő vezetésével, mintegy 100 körüli gyermekkel. 1942 tavaszától az iskola adott helyet a református istentiszteleteknek is, mivel ezen év tavaszán lebontották a már csaknem három évszázados, rozoga templomot. Az épületet 1944 őszén, a második világháború idején több találat érte. Ágyúgolyó behatolási helye volt látható az épület déli oldalfalán, de súlyosan megrongálódott a tetőszerkezet is. Az egyházközség e rombolásokat kijavította és 1944 késő őszén dr. Horváth Lászlóné Bartha Olga tanítónő már zavartalanul folytathatta az oktatást. A tanító, Adorján György mint tartalékos zászlós valahol a szovjet-orsz fronton volt.

Ebben az épületben a felekezeti elemi iskolai oktatás az 1947/48-as tanévvel ért véget. Ebben az évben jelent meg az a közoktatásügyi reformörvény, amely az 1948. augusztus 3-i Hivatalos Közlönyben kimondta az iskolák államosítását. Ezután már mint állami általános nyolcosztályos iskolában vette kezdetét az oktatás, míg az 1965–67-es években felépült az új állami iskola 5 tantermes épülete. Ezt az épületet, amelyet eredetileg emeletesre terveztek, a dr. Köntzeyné Nagy Ilmától kisajátított belsőségen építették fel, lebontva a még teljesen ép udvarházat, amit a múlt század végén emelt Nagy Kálmán helybeli középbirtokos, nyugalmazott járásbíró. Indokolatlan volt ennek megépítése azért is, mert az egykori református iskola még igen jó állapotban volt. A református iskolát, melyet alig húsz évvel azelőtt sok fáradsággal és gonddal építettett az egyházközség, a helybeli termelőszövetkezet vett használatba gabonátárolónak. Falain ajtót, ablakot vágtak, úgyhogy az egykor impozáns épület igen elhanyagolt állapotba került.

Az 1989-es fordulat után – bár a épület tulajdonjogilag még nem került vissza az egyház birtokába, mivel még nem jelent meg az elvett egyházi javak visszaszolgáltatását kimondó törvényrendelet – az épület alapjait, falait, tetőzetét, csatornahálózatát az egyházközség megjavíttatta. Napjainkban az egykori tantermekben olvasó-, ima- és gyűlésterem van berendezve, más helyiségei pedig az egyházközség tulajdonát képező mezőgazdasági gépek elhelyezésére szolgálnak.

3. A református elemi iskola tanítói

Az idők folyamán a református elemi iskola kántortanítói és tanítói (akik régebben mint oskolamesterek voltak bejegyezve) 1948-ig, az iskola államosításáig a következők voltak (névsoruk a források hiánya miatt nem teljes) [25., 22 és 39. l.]:

Kántortanítók

Kibédi Madaras János	1739	Tökés János	1918
Bartha József	1759	Benő Lajos	1921
Bartha Mihály	1762	Adorjáni Ilona	1921–1922
Ercsei David	1761	Fogarasy Irén	1922–1923
Galambodi Sámuel	1767	Ambrus Géza	1924–1925
Nagy Ferencz	1788	Barlabás Mária	1925–1926
I. Somodi János	1793	Bethlendi János	1926–1927
Magyari Zsigmond	1799	Farkas Ilona	1927–1928
Poson Sándor*	1802–1803	Molnár Rózsika	1928–1931
Gödri János	1804–1852	Nemes Viktor	1931–1937
Gödri Lajos	1853–1895	Magos Mihály	1937–1938
Fazakas Bertalan	1895–1897	Györffy Kálmán	1938–1939
Tökés Lipót	1897–1899	Gulácsi Endre	1939–1940
Lörinczi Árpád	1900–1901	Adorján György	1941–1944
Bud Tibor	1902–1911	Nagy Barabás	1944–1945
Pataki János	1900–1920	Csegzi Kálmán	1945–1947

*„Alexander Poson de Jedd, magister Pokaensis, eccl. solvit indicationis taxam.”

Tanítónők

Mirócza Amália	Fövényessy Lenke
Teleki Mária	Kovács Rozália
Bokor Erzsébet	dr. Tavaszyné Molnár Rózsika*
Katona Ilona	dr. Horváthné Bartha Olga
Fekete Erzsébet	Ferenczy Erzsébet

* Két alkalommal volt tanítónője és igazgatótanítója az iskolának.

A felsorolt felekezeti iskolai tanítók közül a református temetőben napjainkban még megtalálható Gödri János, Gödri Lajos és a Magos Mihály síremléke.

4. A görög katolikus iskola. Az állami iskola, tanítók, tanárok

A református elemi népiskola mellett az 1800-as évek végén a faluban görög katolikus felekezeti iskola is működött. Erről Pallós Albert 1896-ban így emlékezett meg: „A szegényes felszerelésű iskolaház 1883-ban épült. Az iskola évi szükséglete 180 Forint, melyből 150 Forint tanítói fizetés. Tanítót Pusztá-almás egyházközséggel közösen tart. Tanító: Dávid Farkas, képesített, magyarul is tud oktatni.” [28.] Az iskolát ekkor 20 román anyanyelvű, görög katolikus vallású tanuló látogatta. Hogy ez a felekezeti iskola meddig létezett vagy mikor szűnhetett meg, arra vonatkozólag nincsen feljegyzés, de valószínű, hogy az első világháború idején, amikor a tanítókat is behívták katonai szolgálatra. S hogy az iskolából sok esetben hiányoztak a tanítók a háború alatt, bizonyítja az a pályázati hirdetés is, amely 1918. október 18-án jelent meg a Református Szemle 35. számában. [48., 33. l.] A pályázatban egy rendes és egy helyettes tanítói állást hirdetett meg az esperesi hivatal.

A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy az 1927/28-as tanévvel kezdődően román tannyelvű állami elemi iskolát létesíttek a faluban. Az épület, melyben az iskola egy tanteremmel kezdte meg működését, a településről végleg eltávozott zsidó kereskedőcsalád (Goldstein Mihály) vályogfalú lakóháza volt, és amely sem közegészségügyi, sem szakmai szempontból nem volt megfelelő az iskola számára. Körülbelül 20–30 gyerek tanult benne, és amint előbb láttuk, a református vallásúak idekényszerítésével is megpróbáltak megfelelő számú tanulót toborozni. Az 1930-as évek végén új, az akkori követelményeknek megfelelő épületet emeltek az állami iskola számára, egy tanteremmel és mellék-helyiségekkel. Az iskola építésében hivatalosan minden falubeli polgárnak kötelező volt részt vennie. A fogattal rendelkezők kavicsot, téglát, cserepet hordtak, mások fizikai munkával segédkeztek. Az iskola tanítója és igazgatója alapításától 1940-ig Izidor Boeriu volt.

1940 és 1945 között szünetelt az iskola működése. 1940 őszén a 17 görög katolikus, 2 izraelita és 1 római katolikus vallású tanuló a református iskolába iratkozott be. 1945-ben, az iskola újraindulása idején Ioan Cișmașiu görög katolikus pap volt a tanító, akit 1946-ban Petre N. Albu Ioan követett az 1948 augusztusában megjelent tanügyi reformig. Petre N. Albu távozása után ismét I. Cișmașiu lett az állami iskola román nyelvű tagozatának tanítója, az új állami iskola felépítéséig. Az új törvénnyel az elemi iskola épületében már államilag kinevezett tanítók és tanárok oktattak.

Az államosított iskola magyar nyelvű tagozatának igazgatója, tanítója az 1948/49-es tanévben Adorján György, tanítónője pedig Nemes Katalin volt. Mivel a IV. elemi felüli osztályok az új törvény értelmében felsőoktatási tagozatnak számítottak, a nyolc- osztályos iskolába a tanítók mellett szaktanárokat is kineveztek. Nagy többségük nem telepedett meg a faluban, hanem állandó lakóhelyükről ingázott (navétázott) azon a napon, amikor órát kellett tartania. Ezért az aránylag rövid idő, mintegy 35 év alatt majdnem 80 személy volt rövidebb-hosszabb, de inkább rövid ideig az iskola igazgatója. Mindenki, amikor lehetősége volt rá, állandó lakóhelyéhez közel igyekezett magának állást találni.

Amint az előbbieken láttuk, a felekezeti iskola fennállása idejében a több mint 200 év alatt körülbelül 35 tanító váltotta egymást az iskola élén, és mindegyik hosszabb vagy rövidebb ideig meg is telepedett a faluban. Ott lakott az egyház biztosította tanítói lakásban és kivette részét – mint értelmiségi – a falu művelődési életének irányításából is.

Az iskolák államosítása után az iskola oktatói az 1950-es évek elejétől 1990-ig, tehát a diktatórikus rendszer megdöntése utáni évig, sorrendben a következők voltak:

Fábián Ferenc	tanító	1947–1951
Farkasné Barra Éva	tanítónő	1947–1964
Adorjáni György	tanító	1948–
Nemes Katalin	tanítónő	1948–
Bartha Ilona	tanítónő	1951–1954
Nagy Ferenc	tanító	1951–1954
Fülöp Károly	tanító	1954–
Székely György	tanító	1956. IX. 1.–1961. IX. 1.
Székely Anna	tanítónő	1956. IX.–1960. IX. 1.
Németh Karolina	tanítónő	1959. IX. 1.–1960. IX. 1.
Ördögh Éva	tanítónő	1959. IX. 1.–1961. IX. 1.
Ilyés Albert	tanár	1959. IX. 1.–1961. IX. 1.
Brassai Sándor Antal	tanító	1961. II. 5.
Lakó Györfi Ágnes	nevelőnő	1958. IX. 1.–1960. IX. 1.
Jeleriu, Gheorghe	tanító	1960. IX. 1.
Ilyés Rozália	tanítónő	1960. IX. 1.–1966. IX. 1.
Erdélyi Máthé Mária	tanítónő	1960. IX. 1.–1965. IX. 1.
Lakó Györfi Ágnes	nevelőnő	1961. III. 1.–1967. VIII. 31.
Berekméri Ilona	tanítónő (nem képesített)	1961. III. 1.–1961. IX. 1.
Puskás Szeréna	tanítónő	1961. IX. 1.–1970. IX. 1.
Vajda Zoltán	tanító	1961. IX. 1.–1967. IX. 1.
Vajda Ibolya	tanítónő	1961. IX. 1.–1967. IX. 1.
Incze József	tanító (helyettesítő)	1961. IX. 1.–1962. IX. 1.
Nemes Éva	tanítónő (helyettesítő)	1961. IX. 1.–1962. IX. 1.
Kocsis Mária	tanárnő	1962. IX. 1.–1964. IX. 1.
Constantinescu, Maria	tanárnő	1961. IX. 1.–1963. IX. 1.
Nemes Katalin	tanítónő	1962. I. 27.–1985. IX. 1.
Papp Ilona	tanítónő (helyettesítő)	1963. IX. 15.–1964. IX. 1.
Deé Anna	tanárnő	1964. IX. 1.–1965. IX. 1.
Magdó Sándor	tanár	1964. IX. 10.–1965. IX. 15.
Herczeg Irén	tanárnő	1965. IX. 1.–1966. IX. 20.
Sorbán Anna	tanárnő	1965. IX. 1.–1987. V. 1.
Schuller Jolán	tanárnő	1965. IX. 1.–1966. IX. 1.

Orosz Ibolya	tanítónő	1965. IX. 1.–1966. IX. 15.
Molnár Rozália	tanárnő	1966. IX. 15.–1967. II. 20.
Nagy Pál	tanár	1966. IX. 1.–1967. IX. 1.
Baráth Árpád	tanár	1966. IX. 1.–1975. IX. 1.
Nemes Rozália	tanárnő	1967. II. 10.–1968. IX. 1.
Kocsis Mária	tanárnő	1967. II. 22.
Bakos Gizella	nevelőnő	1967. IX. 1.–1968. IX. 1.
Székely Ágnes	tanítónő (helyettesítő)	1967. IX. 23.–1968. III. 10.
Belle Ildikó	tanárnő	1967. IX. 1.–1968. IX. 1.
Baráth Piroska	tanítónő	1967. IX. 1.–1971. IX. 1.
Moldovan Mária	nevelőnő	1968. I. 24.–1968. VI. 1.
Cornea, Maria	tanárnő	1968. IX. 1.–1972. III. 1.
Timár Ilona	tanárnő	1968. IX. 1.–
Szabó Ilona	tanítónő	1968. IX. 1.–1975. VIII. 31.
Cseh Ilona	nevelőnő	1969. IX. 18.–1970. V. 24.
Mátyás Márton	nevelő	1969. X. 1.
Györfi Ágnes	tanítónő	1969. X. 21.–1969. XI. 30.
Fekete Magda	nevelőnő	-
Kozma Margit	nevelőnő	-
Szabó Egyed Éva	nevelőnő	-1975. IX. 1.
Boni Ferencz	tanító	1971. XI. 1.–1972. VI. 1.
Vargyas Mária Ilona	tanárnő	1972. III.1.–
Pálffy Éva	nevelőnő	1973. X. 8.–1973. XII. 22.
Hatos Magda	tanárnő	-1974. VII.1.
Szabó Mária	tanárnő	1974.–
Kristóf Ilona	nevelőnő	1975. IX. 1-től napjainkig
Kristóf Piroska	tanítónő	1975. IX. 1.–
Kristóf Irma Ildikó	nevelőnő	1975. X. 1.–
György László	tanár	1976. VI. 26.–1976. IX. 5.
Markó Enikő Anna	tanárnő	1976. IX. 1.–1976. IX. 8.
Barabás Eliza	tanárnő	1976. IX. 1.–1977. VIII. 31.
Kocsis Ilona	tanárnő	1976. IX. 22.–1978. VIII. 31.
Kiss A. Judith	tanárnő	1978. IX. 1.–1980. IX. 16.
Kiss A. Rozália	tanítónő (helyettesítő)	1980. X. 23.–1981. VIII. 9.
Vizi (Nagy) Enikő	tanítónő (helyettesítő)	1981. IX. 1.
Iliescu, A. Iolanda Carmen	tanárnő	1985. IX. 1.–1986. VIII. 31.
Mészáros Enikő	tanítónő (helyettesítő)	1985. IX. 15.–1986. VIII. 30.
Bucur, I. Florea	tanárnő	1986. X.–1990. VIII. 31.
Bocskai Éva	tanárnő	1986. IX. 1.–1987. IV. 15.
Székely Mária	tanítónő	1987. V. 4.–1987. VII. 10.
Moldovan, Rodica	tanárnő	1987. V. 4.–1989. VIII. 31.
Nagy Etelka	tanítónő (helyettesítő)	1987. X. 28.–1988. VIII. 10.
Pásztor Magdolna	tanítónő (helyettesítő)	1989. III. 2.–1989. IV. 15.
Gólya Júlia	tanárnő	1989. IX. 1.–1989. IX. 14.
Lungu, Corina Alice	tanárnő	1989. IX. 1.–1990. I. 20.
Csizmadia Edith	tanítónő (helyettesítő)	1989. IX. 1.–1992. VIII. 31.
Takács Aurora	tanítónő (helyettesítő)	1989. X. 1.–1990. VIII. 15.
Szakács Mária		1989.
Zsombori Mária		1989.

Dinu Csilla	tanítónő (helyettesítő)	1990. II. 1.-
Mezei Ildikó	tanárnő	1990. IX. 1.–1992. VIII. 31.
Fazakas Zita	tanárnő	1990. IX. 1.–1992. VIII. 31.
Bereczki Hajnal	tanítónő (helyettesítő)	1990. IX. 1.–1992. VIII. 31.
Demeter Gyöngyvér	tanítónő (helyettesítő)	1990. IX. 1.–1992. VIII. 31.
Borbély Enikő	tanítónő (helyettesítő)	1990. IX. 1.–
Zolnai Ibolya Mónika	tanítónő (helyettesítő)	–1994. VIII. 31.
Kelemen (sz. Csegedi) Zsuzsa	óvónő	1994. VIII. 31-től napjainkig.

5. Továbbtanulás

Mint ismeretes, a múltban a falu társadalmi és gazdasági helyzete nem volt olyan, hogy a fiatal nemzedékek munkalehetőség hiányában a szülőfalu elhagyására kényszerültek volna. A felnövő új nemzedék is az apáról fiúra szálló, hagyományos falusi élet folytatói voltak. Szülőföldjükön kívántak megélni, általában östermeléssel: állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkozva. A falu értelmiségi rétege a tanítókból és a papokból állott. Az utóbbiak ösztönzésére ritkábban előfordult, hogy a rendszerint felekezeti elemi iskolában jól tanuló, szorgalmas és tehetséges gyermekek középfokú iskolában vagy éppen egyetemen folytatták tanulmányaikat. Mások, főleg az anyagilag kevésbé tehető szülők gyermekei iparostanoncként, inasként tanultak meg valamilyen mesterséget, és többnyire visszatértek szülőföldjükre.

Akik középiskolában kívántak tanulni, azok már az elmúlt századokban általában Marosvásárhelyre mentek és a Református Kollégiumba iratkoztak be, a leányok pedig az ugyancsak marosvásárhelyi Református Leánygimnáziumba, amely Bethlen Kata nevét viselte. A továbbtanulás lehetőségeit elsősorban a szülők anyagi helyzete, másodsorban az adott korok körülményei határozták meg. A két világháború közötti időszakban a magyar fiatalok számára a tanítói és a papi pálya, esetleg a mezőgazdasági volt leginkább elérhető. A kisszámú érettségizett fiatal többnyire kistisztviselőként magáncégeknek dolgozott. Az 1940-es bécsi döntés után, amikor Észak-Erdély ismét Magyarország része lett, a továbbtanulás lehetőségei megszorodtak, és szélesebb néprétegek gyerekei tanultak tovább. Erre nyílt lehetőség Marosvásárhelyen a Körösi Csoma Sándor Polgári Fiúiskolában, a tanítóképzőben, a kereskedelmi, gépipari és mezőgazdasági középiskolákban. Ezekon kívül többen vettek részt különböző munkahelyi szakképzésekben, így elhelyezkedtek addig kevésbé hozzáférhető munkakörökben is. Itt említjük meg, hogy 1941-ben a budapesti Országos Magyar Protestáns Diákszövetség – dr. Tavaszy Sándor erdélyi református püspökhelyettes javaslatára – Pókát testvértelepülésnek fogadta, és a falu fellendítése érdekében öt helybeli fiatal budapesti taníttatását vállalta. Ennek a segítségnek az eredményeként a pókai Gábor Regina budapesti polgári leányiskolában tanulhatott, míg Bálint Ferenc rézművesnek, Makkai Károly cipésznek, Székely Antal nyomdásznak és Tüzesi Lajos szabónak képezhetette ki magát.

Az 1948. évi tanügyi reformot követő iskolapolitika eredményeként a falu fiataljai közül egyre többen végeztek középiskolát, elméleti vagy szaklíceumot és tettek érettségi vizsgát. A hagyományos ösfoglalkozástól való megválást a fiatal nemzedék körében elősegítette a település lakóinak a termelőszövetkezetbe való erőszakos beteretése is. Ezután egyre többen törekedtek középiskolában, de főleg szakiskolában tanulni, és valamilyen szakmát elsajátítani. Ezeknek azonban már csak igen kis része tért vissza a faluba, nagyobb részük a

közeli városokban telepedett le. Az utóbbi években a megváltozott körülmények hatására még eddig kevesen ugyan, de már vannak, akik a városból vagy a városban való tanulás után visszatérnek szülőfalujukba, mint például Dobai Attila gépészmérnök, Kelemen Dezső elektrotechnikus és ifjú Kelemen Lajos állategészségügyi technikus.

A marosvásárhelyi Református Kollégium anyakönyveiben az 1680-as évektől szerepelnek pókai illetőségű tanulók. Egy részük az alsóbb osztályokat, mások a felsőket látogatták, mint bent- és kintlakó tanuló. 1653 és 1848 között összesen 61 pókai illetőségű neve található a beiratkozott tanulók anyakönyveiben. A következőkben említsük meg az anyakönyvbe beírt néhány tanuló nevét, különösen azokat, akiknek családja a falu későbbi életében szerepet játszott. [108.]

A felső osztályok tanulóinak névsorában található nevek:

1680 novemberében: Michael Pokai

1744-ben: Michael Nyárádi.... nobilis

1786. július 1-én: Franciscus Nagy Pokaiensis

1798. július 2-án: Josephus Agyagási pastor in Tants (később Pókában volt református lelkész)

1809. június 30-án: Josephus Gellért

1837. július 1.: Tolvaly Ferentz 16 éves, Mezőcsávás

1837. július 1: Szotyori Elek 19 éves, Póka

1844. június 29-én: Gödri Lajos 17 éves, Póka (a későbbi pókai református kántortanító)

1848. május 21-én: Jakab Károly 16 éves, református, Póka

Az alsó osztályok tanulóinak névsorában olvasható nevek:

1778. június: Daniel Szikszai de Poka

1779. január: Johannes Sarosi de Poka

1791. november: Ladislaus Veér nobilis de Poka

1792. szeptember: Johannes Kelemen de Poka

1802. szeptember: Johannes Ötves famulus Alexii Szikszai de Poka, aetas 12.

1804. aprilie: Michael Nagy de Poka, aetas 10.

1805. május: Martinus Egyed nobilis de Poka, aetas 12.

1824. január: Paulus Agyagási de Poka, pastoris filius disc. Emerici Nyárádi, aetas 13.

A XIX. és XX. században elemi iskolai tanulmányaik után középiskolát vagy egyetemet végeztek, s ezzel hozzájárultak az erdélyi magyar értelmiség gyarapításához és többen szerezték becsületet szülőföldjüknek.

Tanítóképzőt végeztek:

Gödri Máté

Gödri János

Gödri Lajos

Teleki Anna Emma

Csegedi Irén

Földes Mária

Nagy Károly

Jeleriu, Gheorghe

Kelemen Piroska

Óvónők:

Márkos Rozália

Csegedi Zsuzsa

Tanárképzőt végeztek:

Teleki Mária

Köntzey Ádám

Makfalvi Ella

Ifj. Szöllősi László

Műgyetemet végeztek:

Bogáti Csaba

Ifj. Csegedi Jenő

Ifj. Dobai Sándor

Ifj. Kelemen Jenő

Ifj. Kincses Sándor

Nagy Anikó

Nagy Sándor A.

Súgó Albert
Székely Miklós
Varga Anikó
Köz- és mezőgazdászok:
Tolvaly Ferenc
Bogáti Gyöngyi
Csegedi Cs. Sándor
Gazdatisztek:
Gellért József
Kacsó Béla
Teológiát végeztek:
Tavaszy Sándor
Csegedi Ákos
Gede István
Ötvös József
Orvosi egyemet végeztek:
Tolvaly Sándor (1857–1890)
Teleki József
Szöllősi Árpád

Csegedi József
Fehér Ella
Jogot végeztek:
Nagy Kálmán
Jakab Rudolf
Tolvaly Benedek
Nagy Zoltán
Tavaszy József
Jakab Béla
Moldován Péter
Gyógyszerészeti egyetemet végzett:
Csegedi Jolán
Katonai főiskolát végzett:
Jakab Zoltán
**Egyetemen tanítottak és tudományos
címet szereztek:**
Tavaszy Sándor
Csegedi Jolán
Szöllősi Árpád

Az idők folyamán a falu történetében különleges társadalmi pályafutást és szakmai elismerést értek el:

- Pókai Jakab, aki János Zsigmond erdélyi fejedelem (1559–1570) bizalmi embere volt, és a fejedelmet 1566. június 29-én Szulimán szultán zimonyi táborába kísérte;
- Sárosi György, akit 1662. december 14-én főkirálybíróvá választottak a marosszéki közgyűlésen;
- Jakab Rudolf jogász, királyi törvényszéki bíró;
- Tolvaly Ferenc (1873–1942) környezetvédő és természetbarát;
- dr. Tavasz Sándor, református teológiai tanár, püspökhelyettes, az erdélyi magyar filozófiai gondolkodás nagy alakja;
- Köntzey Ádám, tanár, néprajzkutató és -ápoló (népdal, néptánc).